

פסיכולוגיה חינוכית M.A

פרקטיקום מערכתי – שיפור ביה"ס כסביבה רגשית – חינוכית

סילבוס - שנה ב'

מס' קורס 129-2-0102/0112

שנה"ל תשפ"ד 2023-2024

יום רביעי

שיעור 14-16

ד"ר קרן טל

karental@bgu.ac.il

מטרות הקורס:

קורס זה מהווה את החלק השני ברצף של שני קורסים שמטרתם להגביר את הידע וההתנסות של פסיכולוגים חינוכיים בהכרות, אבחון והתערבות פסיכולוגית חינוכית בבתי ספר ובמסגרות חינוכיות. הידע התיאורטי וההתנסות המעשית יהיו בהמשך בסיס לפתוח כלים אופרטיביים להתערבות בית ספרית, כחלק מהידע ומארגז הכלים המקצועי של הפסיכולוג החינוכי.

מטרת הקורס היא להגביר את יכולותיהם המקצועיות ואת רצונם של פסיכולוגים חינוכיים להתערב במערכות חינוך ברמה מערכתית ולתרום לשיפורן של המערכות החינוכיות כסביבות חינוכיות-רגשיות. התרומה מתמקדת בעיצוב סביבה בית ספרית, המכוונת להתפתחות אופטימאלית של תלמידים, מורים הורים ובית הספר כקהילה תוך הדגש על תחומים רגשיים-חברתיים. מכוונת להתפתחות אופטימאלית זאת נתפסת כקרקע תומכת ומקדמת צמיחה והתפתחות בכל התחומים להם בית הספר אחראי.

הקורס משקף גישה מערכתית לעבודת הפסיכולוג החינוכי, הרואה במערכת בית הספר מוקד מרכזי בעבודה פסיכולוגית-חינוכית. גישה זו שמה דגש על שימוש בידע פסיכולוגי-חינוכי לקידום המטרות הרחבות של בית הספר כארגון חינוכי: קידום התפתחות אופטימאלית והעצמת המיטביות של כלל באי בית הספר, מניעת פגיעה בצרכים בסיסיים, קידום חיים בקהילה אכפתית ומוסרית ושיפור תהליכי למידה. במסגרת השנה הנוכחית (שנה ב') יגבש כל סטודנט/ צמד סטודנטים תוכנית הערכה והתערבות המכוונת לשיפור מרכיב כלשהו של בית הספר כסביבה חינוכית-רגשית. התוכנית תגובש עם פסיכולוג ביה"ס בתיאום ובשיתוף גורמים מהצוות.

מסמך תמציתי הכולל ראשי פרקים כלליים של התכנית: מטרות ויעדים, אופנות ההתערבות, מסגרת הפעלת התכנית, מעקב אחר יישום התכנית כולל קשיים העולים תוך כדי ההפעלה, שינויים בתכנון וכו' יוגש לפני תחילת הפעלת התכנית.

תוכנית ההתערבות תסתיים בסוף חודש מאי. עבודה רחבה ותיאורטית המסכמת את ההתערבות, וכוללת התייחסות לתהליך שנערך במשך שנתיים, תוגש כחלק מחובות הקורס עם סיום סמסטר ב'.

מבנה ודרישות הקורס:

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך הלמידה ההכשרה וההתנסות של הפסיכולוג החינוכי בראייה המערכתית. הקורס יתמקד בלמידה תיאורטית ויישומית של המיומנויות המהוות תשתית לעבודה זו ובהדרכה על עבודת השדה.

לקורס יש 3 מרכיבים: (א) למידה תיאורטית, (ב) התנסות בשדה (פרקטיקום) ולמידת מיומנויות הקשורות לרבדים המערכתיים של העבודה הפסיכולוגית, ו (ג) ההתפתחות האישית - מקצועית ובניית הזהות כפסיכולוגים חינוכיים.

חשוב להדגיש, כי מסגרת השיעור וההדרכות ייקבעו בהתאם לדרישות הקורס והשדה; חלק מהשיעורים יילמדו במסגרת כיתתית, וחלק במתכונת של הדרכות אישיות, זוגיות או קבוצות עבודה מצומצמות.

הקורס מחייב:

פעילות פסיכולוגית מערכתית בבית ספר (יש לשריין יום קבוע שמיועד לעבודה בביה"ס).

קריאת חומר ביבליוגרפי.

נוכחות פעילה בשיעורים, בהדרכות ובעבודה המעשית בבית הספר.

השתתפות פעילה בשיעורים ובהדרכות.

הגשת דוחות ועבודות כתובות

ההערכה השנתית תתבסס על:

1. נוכחות, השתתפות ותרומה פעילה לדיונים בכיתה: בשיעורים ובהדרכות. (10%)
2. הגשת עבודות (50%)
3. כתיבת והפעלת תכנית התערבות בבית הספר (30%)
4. תהליך אישי – (יכולת התבוננות, עיבוד רגשי, מודעות לעצמי ולאחר, יכולת הקשבה ואמפטיה, יכולת לשתף בקושי, וכו') (10%)

א. קונסולטציה קבוצתית - מיומנויות הנחייה

1. אוסטרובל, ז. (1995). פתרונות פתוחים. עמ' 127-146. הוצ' שוקן, ירושלים.
2. אוסטרובל, ז. כהן, אסתר (1989). הנחיית קבוצות מחנכים בנושאי בריאות הנפש, הוצאת מאגנס, ירושלים.
3. שכטמן, צ. (2010). ייעוץ וטיפול קבוצתי בילדים ובמתבגרים. חלק ב' (עמ' 153-59), חלק ג' (165-238). הוצאת ספרים אקדמית יזרעאל.

עקרונות בסיסיים בהבנת דינאמיקה של קבוצות

4. רוזנווסר, נ. ונתן, ל. (1997). הנחיית קבוצות: מקראה. [פרק 4 (עמ' 101-75), פרק 5 (עמ' 114-101), פרק 8 (161-186), פרק 9 (187-201), פרק 14 (עמ' 299-311), פרק 15 (עמ' 313-337)] ירושלים: מרכז ציפורי.
5. ביון, ו' ר'. (1992). התנסויות בקבוצות ומאמרים נוספים. (עמ' 111-127). תל אביב: דביר
6. יאלום, א'. ולשץ' מ' (2006). טיפול קבוצתי תיאוריה ומעשה [פרק 8 (עמ' 237-262), פרק 9 (עמ' 263-283), פרק 10 (עמ' 284-310)]. כנרת זמורה ביתן. (רשות)
7. Kets de Vries, M. & Balazs, K. (2008). *Where is the Beef?: A Clinical Perspective on Organizational Consultation and Change* (pp79-97) in *Handbook of Organizational Development*, Thomas Cummings (editor). Thousand Oaks, CA: Sage .

ב. למידה בקבוצה – עבודה של צוותים

8. Senge, P.(1998). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday/Currency, Inc .New-York.

ג. הבנת התנגדויות ותקיעויות

9. קוהוט, ה. (1984 ; תרגום בעברית 2005). כיצד מרפאת האנליזה. (גישתה של פסיכולוגיית העצמי להגנה ולהתנגדות עמ' 185-200). תל אביב: עם עובד.

10. Assor, A., & Kaplan, H., *Using Self-Determination Theory to Understand and Cope with Teachers' Resistance to the learning of new roles*. (unpublished manuscript).
11. ואצלאוויק, פ. ויקלנד, ג'. פיש, ר. (2003). שינוי, עקרונות של יצירת בעיות ופתירתן. ספרית פועלים.
12. פוקס, ש. (1998), *הפסיכולוגיה של ההתנגדות לשינוי*, [פרקים ד, ה (עמ' 106-70)]. אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.
13. פרויד, ז. (2003). *עכבה, סימפטום וחרדה*. ע. רולניק (עורך), וי. אור (מתרגם). עמ' 87-91. תל אביב. הוצ' רסלינג.
14. פרויד, ז. (2002). *היזכרות, חזרה ועיבוד. הטיפול הפסיכואנליטי (מהדורה III)*. עמ' 114-119. תל אביב. עם עובד.

ד. התערבות פסיכולוגית במצבי לחץ ומשבר

15. נוי, ש. (2000). *מצבי לחץ טראומטיים*. הוצאת שוקן. תל אביב.
16. עומר, ח. (1991). *פיגועים המוניים: תפקיד צוות חירום. שיחות*, 5(3), 157-170.
17. קלינגמן, א. רביב, ע. שטיין, ב. (2000). *ילדים במצבי חירום ולחץ*. ירושלים: משרד החינוך, שירות פסיכולוגי – ייעוץ.